

2020. Вип. 3. С. 44–48. URL: <http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs5/article/view/469/658> (дата звернення: 30.09.2021).

5. Карнаух Б. П. Зловживання правом та його правові наслідки. *Підприємництво, господарство і право. Серія: Цивільне право і процес.* 2020. № 9. С. 31–36. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.06> (дата звернення: 30.09.2021).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-148-0-26>

**ПІДСТАВИ ДЛЯ ВІДМОВИ У ВИЗНАННІ І НАДАННІ ДОЗВОЛУ
НА ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ МКА, ПОВ'ЯЗАНІ
З ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ НЕДОЛІКАМИ
ПРИ ПРОВЕДЕННІ АРБІТРАЖНОГО РОЗГЛЯДУ**

Хоперія А. А.

*аспірант кафедри цивільного процесу Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Визнання і виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу є безумовно необхідним етапом арбітражного провадження, якщо сторона, проти якої ухвалено рішення відмовляється його виконувати добровільно. Неможливість виконати арбітражне рішення робить для сторін міжнародних цивільних правовідносин такий альтернативний спосіб захисту їх прав та інтересів беззмстовним. Саме тому держави, які бажають розвивати та підтримувати свій імідж привабливих юрисдикцій для міжнародних зовнішньоекономічних відносин та інвестицій, повинні сприяти також розвитку та ефективності арбітражу, забезпечити проарбітражне законодавство та ефективне судове сприяння виконанню арбітражних рішень.

Незважаючи на наведене, кожна держава повинна забезпечити ефективний судовий контроль за дотриманням законних прав та інтересів сторін арбітражного провадження, щоб не порушувати прав на справедливий судовий захист. Це досягається встановленням виняткових випадків, коли у визнанні та виконанні рішень міжнародного комерційного арбітражу може бути відмовлено. При цьому, такі виняткові випадки повинні відповідати нормам міжнародних договорів щодо виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів, дотримуватися яких зобов'язана держава.

Одним із таких виключних винятків є відмова у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, якщо арбітражний розгляд проводився із процесуальними порушеннями, з якими законодавство та міжнародно-правові акти пов'язують можливість відмови у визнанні та виконанні рішень міжнародного комерційного арбітражу, якщо сторона, проти якої винесено арбітражне рішення, наполягає на цьому.

В першу чергу варто зазначити, що в теорії міжнародного комерційного арбітражу немає чіткого визначення, які ж конкретно підстави відносяться до процесуальних недоліків, які ведуть до відмови у визнанні та виконанні рішень. Відповідна проблематика наявна і на практиці, коли сторони та навіть суд вирішуючи питання про наявність чи відсутність підстав для відмови у визнанні та приведенні до виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу посилається на різні відповідні частини ст. 478 ЦПК [1], ст. 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [2] та ст. 5 Нью-Йоркської конвенції [3] при обставинах, які стосуються процесуальних недоліків арбітражного розгляду. Тобто застосовуючи положення ст. 478 ЦПК на практиці, коли мають місце процесуальні порушення, сторони та навіть суд посилаються і на відсутність компетенції в арбітражу (пп. в п.1 ч. 1/пп. г п. 1 ч. 1), і на невідповідність процедури розгляду спору арбітражній угоді (пп. г. п. 1 ч. 1) і дуже часто навіть на порушення публічного порядку (пп. б п. 2 ч. 1) (аналогічна ситуація і з посиланнями на різні підстави в інших актах).

Як приклад можемо навести справу № 796/182/2018, у якій сторона проти якої прийнято арбітражне рішення, посилається на те, що арбітражем було порушено принцип процесуальної рівності сторін, і як наслідок, виконання рішення суду порушувало б публічний порядок. При цьому, таке обґрунтування є доволі поширеним, коли сторона, проти якої прийнято рішення намагається довести, що арбітражний розгляд через процесуальні недоліки є несумісним з основними принципами судочинства і його застосування порушуватиме публічний порядок. Щоправда суди, як правило, не підтримують таке обґрунтування. Такий висновок по приведеній справі відображений у постанові від 19 грудня 2019 року, де Верховний Суд визнав доводи про порушення публічного порядку виконанням арбітражного рішення необґрунтованими [4].

Такий різний підхід до застосування різних норм до процесуальних порушень, свідчить, по-перше, що практика та теорія ще не напрацювали єдиного чіткого підходу до кваліфікації процесуальних порушень як відповідних підстав відмови у визнанні та виконанні рішень

міжнародного комерційного арбітражу, по-друге, що інколи справді процесуальні недоліки допущені при арбітражному розгляді можуть створювати одночасно декілька окремих підстав для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, що кваліфікуватиметься за різними частинами відповідної статті.

І. Смельянова зазначає, що аналіз підстав для скасування рішення арбітражу, які є аналогічними підставам для відмови у його визнанні та наданні дозволу на виконання, чітко свідчить про те, що відповідні підстави є процесуальними. Отже, продовжує фахівець, рішення міжнародного комерційного арбітражу не може бути скасовано з підстав перегляду його по суті [5]. Повністю погоджуємося, що рішення арбітражу не може переглядатися по суті, тобто суд не має повноважень переглядати суть спору, аргументи сторін, їх обґрунтованість, доведеність та відповідність законодавству, що підлягає застосуванню. Втім, ми схиляємося до думок інших науковців, які виділяють окремо процесуальні підстави для відмови у визнанні рішень міжнародного комерційного арбітражу, та матеріально-правові. Зокрема, коли мова йде про аналіз порушення публічного порядку рішенням арбітражу, суд аналізує, чи не порушуватиме виконання цього рішення усталений публічний порядок в Україні, тобто по суті аналізується зміст рішення та його наслідки на відповідність правопорядку, що впливає із законодавства України. У переважній більшості випадків публічний порядок впливає саме із матеріально-правових норм. Тому ми ми вважаємо не зовсім вірно однозначно стверджувати, що усі підстави для відмови у виконанні рішення міжнародного комерційного арбітражу можуть мати лише процесуальну природу.

Підсумовуючи конкретний перелік, що саме ми розуміємо під процесуальними недоліками при проведенні арбітражного розгляду як підставами для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу в розрізі відповідних норм законодавства, варто зазначити наступне. Якщо належне повідомлення сторони, проти якої винесено арбітражне рішення, про призначення арбітра чи арбітражний розгляд, або незабезпечення для такої сторони можливості надати пояснення по суті спору (пп. б п. 1 ч. 1 ст. 478 ЦПК), за природою у повній мірі відноситься до процесуальних недоліків, що ведуть до відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, то підстава для відмови передбачена пп. г п. 1 ч. 1 ст. 478 ЦПК має переважно процесуальну природу лише частково.

Так, якщо йде мова про невідповідність арбітражної процедури угоди сторін, то це підстава для відмови у визнанні та приведенні до виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, яка має превалюючий процесуальний характер. Якщо йде мова про невідповідність складу арбітражу угоді сторін, то в цьому випадку превалюючою буде відсутність компетенції у складу арбітрів розглядати певний спір, а процесуальний характер матиме другорядне значення, відповідно повинен, з теоретичної точки зору, бути віднесеним до причин відмови у визнанні арбітражного рішення, які полягають у відсутності компетенції міжнародного комерційного арбітражу.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України № 2147-VIII від 03.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 48. ст.436 ст.492
2. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України 4002-XII від 24.02.1994 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 25. ст. 198
3. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: Міжнародний документ від 10.06.1958 р. *Офіційний вісник України*. 2004 р. №45. стор. 329
4. Постанова Верховного Суду у справі по справі № 796/182/2018 від 19 грудня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86505709>
5. І. Ємельянова Ефективний арбітраж – який він. *ЮРИСТ&ЗАКОН*. 2019. № 30. URL: <https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine/900521>